

Selvi EREN

İktisadi Kalkınma Vakfı

Uzman Yardımcısı

YUMURTA SKANDALI VE AB GIDA GÜVENLİĞİ KONUSUNDA DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Avrupa ekonomisine yılda 750 milyar avroluk gelir sağlıyor. Avrupa ekonomisinin ikinci büyük sektörü olan tarım ve gıda sektörü, 500 milyonluk Tek Pazar'da 28 ülke arasında üretimden tüketime oldukça geniş çapta bir iş birliğini ve şeffaflığı zorunlu kılıyor. Bu anlamda yüksek standartlara ve katı kuralara sahip olan AB gıda güvenliği sistemi, Türkiye gibi aday ülkeler başta olmak üzere birçok ülke için örnek teşkil ediyor.

Sektörün genişliği ve mekanizmalarının fazlasıyla iç içe geçmiş olması, başarının etkisini artırdığı gibi tam tersi şekilde ulusal bazda ufak bir firmada yapılan bir hatanın katlanarak çıkı etkisi yaratmasına da neden olabiliyor. Söz konusu etkinin hangi boyutlara ulaşabileceği, Belçika'nın 20 Temmuz'da insan sağlığı için zararlı bir böcek ilacı kalıntılarının piyasaya sürülen milyonlarca yumurtada olduğunu açıklamasının ardından patlak veren krizle gözler önüne serildi. İki Asya ülkesine, 17 AB üye ülkesine ve İsviçre'ye yayılan ilaçlı yumurtalar, ilk aşamada kamu sağlığı konusunda ciddi endişelere ve birbirini suçlayan üretici üye ülkeler arasında gerginliklere neden oldu. Gıda güvenliği sisteminin ve Tek Pazar mekanizmalarının güvenilirliğini sarsan Fipronil'li yumurtalar, AB'nin, gerekli önlemleri üye ülkelere bırakmak yerine kontrolü kendi eline alması gerektiği yorumlarını da beraberinde getirdi.

Hollanda ve Belçika'da başlayan yumurta skandalı

Yüksek miktarda tüketilmesi halinde insanlarda böbrek, ciğer ve tiroit bezine zarar veren Fipronil isimli böcek ilacı ka-

lıntılarına, Hollanda'daki yumurtalarda rastlanmasının ardından durumun ciddiyetini anlamak amacıyla incelemeler başlatıldı. 2016 yılı verilerine göre, bine yakın tavuk çiftliğinde yaklaşık 10 milyar yumurta üretimi yapan Hollanda, Avrupa'nın yumurta ihracatında öncü ülkesi konumunda. Bu nedenle Hollanda'da böcek ilacı ürünleri inceleme altına alan ve sorunun kaynağını anlamak için başlatılan soruşturma ile başta Almanya olmak üzere yumurta ithalatı yapan birçok Avrupa ülkesi alarma geçti.

Avrupa Komisyonu, ağustos ayının ortasında söz konusu ilaç kalıntılarını taşıyan yumurtaların 17 AB üyesi ülkeye, İsviçre'ye, Güney Kore'ye ve Hong Kong'a yayıldığını duyurdu. Fipronil yaygın olarak kullanılmakla beraber; balık, tavşan, arı ve kuş gibi birçok hayvan türü için zehirli bir kimyasal ilaç. Kullanım aksine, yumurtalarda bulunan miktarın insan sağlığı için tehdit teşkil etmediği açıklanmış olsa da skandalın patlak vermesiyle birlikte söz konusu yumurtalar ve bu yumurtaların kullanıldığı ürünler (sandviç, salata vs.) birçok Avrupa ülkesinde raflardan kaldırıldı.

Yapılan araştırmalar sonucunda sorunun kaynağının Belçika'nın Anvers şehrindeki Ravel adlı temizlik ürünü firmasının, içinde Fipronil bulunan bir ürününün Belçika ve Hollanda'daki tavuk çiftliklerinde kullanılması olduğu ortaya çıktı. Bu bağlamda, Belçikalı Poultry Vision firması ve Hollandalı tavuk çiftliği temizlik firması olan Chickfriend hakkında soruşturmalar başlatıldı ve iki kişi tutuklandı. Araştırmaların derinleştirilmesiyle Belçika'da 2016 yılının eylül ayında üretilen yumurtalarda da Fipronil

kalıntılarına rastlandığı açıklandı. Bunun üzerine, AB'nin gelişmiş gıda güvenliği sisteminin güvenilirliği ve tüketiciye ulaştırılan bilgilerin doğruluğu sorgulanmaya başlandı. 2015 yılında yaşanan Volkswagen kriziyle benzerlik taşıyan yumurta skandalı, üye devletler mevcut yasalara uymadığında ve veriler konusunda şeffaflık davranmadığında kontrol edilmesi oldukça güç bir makro krizin tetiklendiğini bir kez daha kanıtıyor. Politico'da yer alan bir makaleye göre, AB'nin üretim ve tedarik zincirindeki zayıflıkları gözler önüne seren bu son kriz, aynı zamanda birliğin gıda güvenliği mekanizmasının üye ülkelerin en zayıf halkası gücünde olduğunu gösteriyor.

Avrupa'daki gıda güvenliği krizi ve şeffaflık sorunu

Evcil hayvanlarda pire ve keneye karşı kullanılabilen Fipronil'in, Avrupa'da ürünleri (yumurta, et, süt) insanlar tarafından tüketilen hayvanlarda kullanımının yasak olmasına rağmen, milyonlarca yumurtaya sirayet etmesi ve durumun çok sonradan fark edilmesi, Avrupa çapında bir gıda güvenliği krizine neden oldu. Birçok yoruma göre, gıdaların insan sağlığına zararlı kimyasallar kullanılarak üretilmemesi konusunda hassas olan AB'nin, üye ülkelerin mevcut AB gıda güvenliği mevzuatına uymamasına karşı daha sıkı kurallara sahip olması gerekiyor.

AB gıda güvenliği mevzuatına göre, insan sağlığına doğrudan veya dolaylı olarak herhangi bir tehdit unsuru oluştuğunda, ülkeler mümkün olan en kısa sürede Avrupa Komisyonuna bağlı Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi'ne (RASFF) durumu bildirmekle yükümlü (2015 verileri için bkz. Tablo). Ancak, yaşanan yumurta skandalında Belçika, ilaçlı yumurtalardan 2 Haziran günü haberdar olurken; bu durumu komisyona bildirmek için 20 Temmuz'a kadar bekledi. Aynı şekilde, Hollanda da Fipronil içeren yumurtalardan 15 Haziran'da haberdar olmasına rağmen, ne komisyonu ne de

ihracat yaptığı ülkeleri bu konu hakkında bilgilendirdi. Ülkelerin var olan yükümlülüğünü yerine getirmeyerek uyarı sistemine haber vermemesi nedeniyle kaybedilen sürede, tahmini olarak birkaç milyon yumurta çoktan marketlerde yerini almış ve Avrupalı tüketicilere ulaşmıştı. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO), bahsi geçen böcek ilacının yüksek miktarda alınmadığı takdirde insan sağlığı için tehlikeli olmayacağını açıklamasıyla herkes derin bir nefes aldı. Ancak, Belçika ve Hollanda'nın olası riskleri göze alarak durumu saklama girişimleri birçok eleştiriye maruz kalmaktan kurtulamadı.

Tablo: Avrupa Komisyonu Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi'ne Bildirilen Ürünler (2015)

Ürün Kategorisi	Bildirim Sayısı	2014'e Göre Değişim Oranı (%)
Meyve ve Sebze	634	+2
Fındık, Fındık Ürünleri ve Tohum	477	+35
Balık ve Balık Ürünleri	297	-8
Yem	206	-47
Kümes Hayvanları ve Ürünleri	176	-5
Et ve Et Ürünleri	159	+1
Gıda ile Temas Eden Malzemeler	152	-21
Bitki ve Baharatlar	150	+19
Diyet Gıdalar, Gıda Takviyeleri ve Takviyeli Gıdalar	122	-67
Hububat ve Unlu Mamuller	122	+5
Kabuklu Deniz Ürünleri	61	-105

Kaynak: RASFF Annual Report 2015
9 Ağustos 2017 tarihinde Belçika Tarım Bakanı Denis Ducarme'ın Hollanda'yı eylemsizlikle suçlamasının akabinde, diplomatik bir sürtüşmeye dönüşmeye başlayan duruma, Avrupa Komisyonunun Sağlık ve Gıda Güvenliğinden Sorumlu Üyesi Vytenis Andriukaitis el koydu. Andriukaitis, buzları eritmek amacıyla tarafları 26 Eylül'de toplantı düzenlemeye ve gıda güvenliği iş birliğini güçlendirmeye çağırdı. Devamında ise Ducarme; Fransız, Alman ve Hollandalı mevkidaşları ile görüşerek, ulusal gıda güvenliği ajansları arasındaki iletişimi

artırma konusunda uzlaşa sağladı.

Bunun dışında konuyla ilgili Avrupa Komisyonunun tavrını en iyi yansıtan açıklama, Komisyon Sözcüsü Daniel Rosario'dan geldi. Rosario, AB'nin dünyadaki en gelişmiş ve karmaşık gıda güvenliği sistemine sahip olmasına rağmen çıkarılması gereken dersler olduğunun ve AB'nin ciddiyetle durumu ele aldığına altını çizdi. Bununla birlikte, birçok uzman sorunlu ürünün bildirilmesi yetkisinin ulusal otoritelere bırakılmasının çıkar çatışması oluşturma riski üzerinde duruyor. Yumurta krizinde de görüldüğü gibi, üye devletler ihbar edilecek

sorunun ulusal sonuçlarını öncelik haline getirerek, krizin etkilerinin daha büyük olmasına sebebiyet veriyor. Belçika, Hollanda ve Almanya'nın birbirlerini şeffaflık eksikliğiyle suçladığı yumurta skandalında, aslında her ülkenin hatada payı olduğu ve taraflar arasındaki iş birliği aksaklıkları nedeniyle çok ufak bir sorunun hızlı bir şekilde 17 AB ülkesine yayıldığı görülüyor.

Fipronil'li yumurtalar, AB'nin, gerekli önlemleri üye ülkelere bırakmak yerine kontrolü kendi eline alması gerektiği yorumlarını da beraberinde getirdi.